

## คอมพิวเตอร์ในชุมชนแออัด : กระบวนการเรียนรู้ใหม่ที่พึงสังวร

ดร. วรรณรัตน์ รัตนวรางค์\*

### บทคัดย่อ

คอมพิวเตอร์เข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันมากขึ้น ผู้ที่ใช้คอมพิวเตอร์ควรมีความพร้อมทั้งในด้านของความรู้และเงิน ดังนั้นคนในชุมชนแออัดซึ่งถูกมองว่ามีปัจจัยทั้งสองประการนี้ต่ำกว่าคนทั่วไปจึงไม่น่าจะมีโอกาสใช้คอมพิวเตอร์ได้มากนัก การสนับสนุนทางเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาของรัฐบาล ทำให้เด็กในชุมชนแออัดใช้คอมพิวเตอร์เพิ่มขึ้น แต่มักเป็นการใช้เพื่อความบันเทิง การใช้เทคโนโลยีนี้ทำให้เกิดปัญหาในครอบครัวตามมา ปัญหาดังกล่าวเกิดจากความไม่พึงพอใจของผู้ปกครองที่เห็นว่าเด็กใช้เวลากับคอมพิวเตอร์มากเกินไป จนไม่ทำหน้าที่ของตัวเองให้สมบูรณ์ และเด็กก็ไม่ให้ความสำคัญกับการดักเตือนของผู้ปกครอง เพราะมองว่าผู้ปกครองไม่มีความรู้ความเข้าใจในเทคโนโลยี ความรุนแรงของปัญหาเกิดขึ้นเพราะเด็กใช้คอมพิวเตอร์อย่างขาดความยั้งคิด การช่วยเหลือจากรัฐบาลในด้านการปรับฐานความคิดเกี่ยวกับเทคโนโลยีจึงน่าจะเป็นทางออกที่ส่งผลได้ทันการณ์

### Abstract

Computer plays more important role in every community. People using computer need both knowledge and money. Therefore, people in crowded-community who have low-level socioeconomic status are not supposed to access computer easily. However, the support of using technology by the government provides this chance to these people. People in crowded-community especially children use computer for entertainment and lead to conflict in a family. This conflict occurred because parents are unsatisfied with children who spend too much time on computer led to the ignorance of their housework, homework and health. Moreover, these children who addicted to computer do not obey their parents since they think their parents are obsolete. This problem caused by misuse of technology, gap between children and parent and inappropriate behavior of children. The government aids to provide proper knowledge of using computer through special program could reduce this problem.

\*อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

## ความนำ

คอมพิวเตอร์เป็นเทคโนโลยีที่เข้ามามีอิทธิพลต่อการพัฒนามากขึ้นในทุก ๆ ด้าน หลังจากที่เราแพร่หลายมากขึ้น แทนที่คอมพิวเตอร์จะเป็นนวัตกรรมที่คนเกรง กลายเป็นเพื่อนที่รู้จักที่ใครหลายคนอยากมีไว้ใกล้มือ การใช้คอมพิวเตอร์กระจายเข้าสู่สังคมทุกส่วน การใช้คอมพิวเตอร์ก็แตกต่างกันไปตามวัตถุประสงค์ของการใช้งาน แต่จะมีใครคิดหรือไม่ว่า พัฒนาการทางเทคโนโลยีนี้จะส่งผลต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชนแออัดด้วยเช่นกัน

เรามักจะมองว่าชุมชนแออัดเป็นแหล่งที่มีสถานที่พักอาศัยหนาแน่น ชำรุดทรุดโทรม สกปรก รกรุงรัง ประชาชนอยู่กันอย่างแออัดสภาพความเป็นอยู่ไม่ถูกสุขลักษณะ ไม่ปลอดภัยแก่สุขภาพ และมักจะคิดว่าคนที่อยู่ในชุมชนแออัดมีความเป็นอยู่ยากจน หาเช้ากินค่ำ ถ้าดังนั้นแล้ว คอมพิวเตอร์จะกระทบวิถีชีวิตได้อย่างไร สิ่งที่เกิดขึ้นในปัจจุบันคือ เด็กและเยาวชนในชุมชนแออัดในปัจจุบันหันไปให้ความสนใจกับคอมพิวเตอร์มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเล่นเกมในคอมพิวเตอร์

แม้การใช้คอมพิวเตอร์จะมีประโยชน์ในด้านการค้นคว้าและเรียนรู้ แต่การใช้เวลากับคอมพิวเตอร์ และการใช้ประโยชน์อย่างขาดการพินิจ สามารถส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ในครอบครัวได้ อันนำมาซึ่งปัญหาทางสังคมที่ยากต่อการแก้ไข บทความนี้เสนอมุมมองการใช้คอมพิวเตอร์ของเด็กและเยาวชนในชุมชนแออัดในกรุงเทพมหานคร ที่เป็นผลมาจากกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมที่ขาดการรู้เท่าทัน และความบกพร่องในหน้าที่ของ

ครอบครัว ซึ่งเป็นสถาบันแรกในการทำหน้าที่อบรมและให้ความรู้แก่เด็กและเยาวชน

## ทำไมต้องเป็นชุมชนแออัด

การใช้คอมพิวเตอร์นั้นจำเป็นต้องอาศัยองค์ประกอบสองส่วนเป็นอย่างน้อย อย่างแรกคือความรู้และอย่างที่สองคือเงิน ความรู้นั้นคือความรู้ในระดับใช้งานคอมพิวเตอร์ได้ ซึ่งก็หาได้ไม่ยากนัก ส่วนเงินนั้นจำเป็นเพราะทั้งเครื่องและอุปกรณ์ก็มีราคาพอสมควร หรือแม้กระทั่งเช่าใช้ตามร้านก็ต้องใช้เงิน ซึ่งคนในชุมชนแออัดนั้นถูกมองว่ามีปัจจัยทั้งสองอย่างนี้น้อยกว่าคนทั่วไปแล้วเขาจะใช้คอมพิวเตอร์ได้อย่างไร คนที่ใช้คอมพิวเตอร์ในชุมชนแออัดส่วนใหญ่เป็นคนรุ่นใหม่ เด็ก และเยาวชน และเป็นการใช้ที่เกิดจากการเรียนรู้และความสนใจ ผลที่เกิดขึ้นจากการใช้คอมพิวเตอร์ของเด็กในชุมชนแออัดจึงเป็นเรื่องน่าติดตาม เพราะชุมชนแออัดในกรุงเทพมหานครมีจำนวนมาก และยังคงมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอีก นอกจากนี้ประชากรอายุ 5 – 14 ปีที่ไม่ได้เรียนหนังสือมีถึง 82,994 คน<sup>1</sup>

## ชุมชนแออัดในกรุงเทพมหานครในปัจจุบัน

ชุมชนแออัดในกรุงเทพมหานครมีจำนวนเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ<sup>2</sup> นับจากปี พ.ศ. 2483 มีจำนวนชุมชนแออัด 86 ชุมชน ได้เพิ่มเป็น 1,020 ชุมชนใน พ.ศ.2528 ข้อมูลนี้จะต่างจากข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งชาติที่ได้

<sup>1</sup> สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2537

<sup>2</sup> สิริลักษณ์ แก้วคงยศ. 2533

สำรวจข้อมูลชุมชนแออัดครั้งแรก พ.ศ.2537 โดยทำขึ้นเฉพาะกรุงเทพมหานคร และครั้งที่สอง พ.ศ.2541 ซึ่งสำรวจในปริมาณของกรุงเทพมหานครและภาคต่าง ๆ จากข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งชาติพบว่า ในปี 2537 มีชุมชนแออัดในกรุงเทพมหานคร 505 ชุมชน<sup>3</sup> จำนวนประชากรในชุมชนแออัด 534,685 คน คิดเป็นร้อยละ 9.6 ของจำนวนประชากรในกรุงเทพมหานครทั้งหมด อย่างไรก็ตาม จำนวนชุมชนแออัดและประชากรที่อาศัยอยู่ในชุมชนดังกล่าวมีจำนวนไม่น้อยกว่าครัวเรือนในชุมชนแออัดมีจำนวนประชากรเฉลี่ย 6 คนต่อครัวเรือน ขณะที่มีประชากรวัยแรงงานร้อยละ 66.7 และมีเด็ก (0 – 14 ปี) ร้อยละ 24.2

จำนวนเด็กที่เกิดในชุมชนแออัดมีมากถึงร้อยละ 46.2 สิ่งที่น่าสนใจมากคือ คนในชุมชนแออัดร้อยละ 25 มีระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนแออัดเกิน 10 ปี และอีกร้อยละ 30 อยู่เกิน 20 ปี จึงเห็นได้ว่า ชุมชนแออัดจะเป็นที่อยู่อาศัยถาวรของคนกลุ่มนี้แล้ว หากใช้เป็นที่พักพิงของคนที่ย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่อย่างแออัดเพื่อหางานทำในเขตเมือง ดังเช่นที่ผ่านมา

<sup>3</sup> สำนักงานสถิติแห่งชาติได้ใช้ข้อมูลจำนวนชุมชนแออัดของสำนักพัฒนาชุมชน ที่สำรวจในปี พ.ศ.2532 เป็นฐานในการคัดเลือกตัวอย่าง ต่อมา พ.ศ.2537 สำนักพัฒนาชุมชนได้ทำการปรับปรุงข้อมูล และแบ่งลักษณะชุมชนออกเป็น 5 ประเภท คือ ชุมชนแออัด ชุมชนบ้านจัดสรร ชุมชนชานเมือง และเคหะชุมชน ได้จำนวนชุมชนทั้งสิ้น 1,224 ชุมชน และจำแนกชุมชนแออัดใหม่เหลือประมาณ 505 ชุมชน

## การใช้คอมพิวเตอร์ของเด็กในชุมชนแออัด

เด็กและเยาวชนในชุมชนแออัดได้เห็นแบบอย่างของบุคคลที่ประสบความสำเร็จในสังคมปัจจุบันมากมาย บุคคลเหล่านั้นมักเป็นนักธุรกิจที่มีเงิน มีการศึกษา และเข้าถึงเทคโนโลยีต่าง ๆ ประกอบกับรัฐบาลพยายามผลักดันให้ประชาชนมีการพัฒนามากขึ้น โดยการนำเทคโนโลยีมาใช้ ซึ่งดูได้จากการส่งเสริมให้ใช้คอมพิวเตอร์ในสถานศึกษา หน่วยงานต่าง ๆ การลดราคาเครื่อง และอุปกรณ์เพื่อให้คนสามารถเป็นเจ้าของได้ง่ายขึ้น ลักษณะต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้เด็กเกิดภาพว่าคนที่คุ้นเคยกับเทคโนโลยีจะได้รับการยอมรับมากกว่าคนที่เข้าไม่ถึงเทคโนโลยี ความคิดนี้เป็นไปตามกระบวนการเรียนรู้โดยการสังเกตของบันดูรา (Bandura)<sup>4</sup> ที่อธิบายว่าการเรียนรู้ขึ้นกับความใส่ใจ การจดจำ การแสดงพฤติกรรมเหมือนตัวอย่าง และการจูงใจ

ปัจจุบันเด็กในชุมชนแออัดสนใจและใช้เวลากับคอมพิวเตอร์มากขึ้น<sup>5</sup> เด็กมักจะใช้คอมพิวเตอร์ที่ร้านอินเทอร์เน็ตที่เปิดอยู่ในชุมชน บางแห่งเปิดอยู่ในบ้านในบริเวณนั้น การใช้คอมพิวเตอร์ของเด็กมักจะใช้เล่นเกม ใช้คุยกับเพื่อน มีเป็นส่วนน้อยที่ใช้เพื่อการเรียนรู้หรือค้นคว้า เด็กรู้จักใช้คอมพิวเตอร์จากโรงเรียน เมื่อเด็กใช้เวลากับคอมพิวเตอร์มากขึ้น ทำให้พ่อแม่ผู้ปกครองในชุมชนแออัดจึงเกิดความไม่พอใจในพฤติกรรมของ

<sup>4</sup> Bandura, 1977 อ้างใน สุรางค์ ไควตระกูล. 2544: 240 - 245

<sup>5</sup> วรรณรัตน์ รัตนวงศ์. 2547

เด็กและเกิดเป็นปัญหาขัดแย้งในครอบครัว ตามมา

### สภาพสังคมในชุมชนแออัดที่ส่งผลต่อ กระบวนการเรียนรู้

การพัฒนาการเรียนรู้ที่มีความสำคัญมากในช่วงแรก ๆ ของชีวิต พ่อแม่จำนวนมากในชุมชนแออัดไม่สามารถให้เวลากับเด็กแรกเกิดได้เพียงพอ เนื่องจากสภาพชีวิตของคนในชุมชนแออัดที่ต้องทำมาหากิน มีชุมชนแออัดเพียง 96 ชุมชนจาก 505 ชุมชน ที่มีสถานรับเลี้ยงเด็กก่อนวัยเรียน ซึ่งเด็กก่อนวัยเรียนเป็นช่วงพัฒนาการเรียนรู้ที่สำคัญมาก<sup>6</sup> ในชีวิตและมีอิทธิพลต่อบุคลิกภาพในเวลาต่อมา

สภาพสังคมในชุมชนแออัดไม่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนเท่าใดนัก เนื่องจากคนในชุมชนส่วนใหญ่เน้นการทำงานเชิงเศรษฐกิจ สิ่งที่เกิดขึ้นตามมาคือ เมื่อพ่อแม่ปล่อยปละละเลยการเลี้ยงดูลูก ไม่มีเวลาให้ลูก ทำให้เด็กไปคบหาสมาคมกับเพื่อนใช้เวลาอยู่กับเพื่อนมากกว่าใช้เวลาอยู่กับคนในครอบครัวจึงเกิดปัญหาครอบครัวขึ้น ซึ่งโยงไปถึงปัญหาอื่น ๆ อีกหลายด้าน เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในครอบครัว พ่อแม่เลี้ยงลูกด้วยการดุอย่างรุนแรงมากกว่าใช้เหตุผล การก่ออาชญากรรมโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ เป็นต้น การเรียนรู้ของเด็กในชุมชนแออัดจึงไม่ได้เกิดจากการถ่ายทอดจากพ่อแม่ แต่กลายเป็นการเรียนรู้จากเพื่อน

ชุมชนและสื่อ การเรียนรู้ของเด็กจึงขาดการเลือกสรรและขัดเกลาซึ่งเป็นหน้าที่หลักของพ่อแม่ในด้านกระบวนการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) เกิดการเปลี่ยนแปลง จากบทบาทที่เคยสอนให้เด็กมีความรับผิดชอบต่อกิจกรรมที่เป็นที่ยอมรับของสังคม อยู่ในขอบข่ายของวัฒนธรรมและประเพณี เด็กเริ่มมีกระบวนการเรียนรู้ใหม่โดยเชื้อสาระในอินเทอร์เน็ตแทน และยังมองว่าพ่อแม่ผู้ปกครองที่ไม่มีความเข้าใจเรื่องเทคโนโลยีไม่อาจเป็นแบบอย่างให้เขาเชื่อถือและยอมรับต่อไปได้ ดังนั้นสิ่งที่ได้มาจากอินเทอร์เน็ตจึงอาจเป็นสิ่งที่ไม่มีประโยชน์แท้จริงหากขาดการไตร่ตรองสาระนั้นก่อนนำไปใช้ และเด็กในชุมชนแออัดที่มีการศึกษาน้อย ขาดการสอนที่ให้คุณค่ากับการคิด ขาดการอบรมด้านจริยธรรมอันเนื่องมาจากการไม่มีเวลาของพ่อแม่ จึงมีโอกาสสูงที่จะตกเป็นเหยื่อของเทคโนโลยี

### การจัดการการเรียนรู้ในชุมชนโดยภาครัฐ

สำนักพัฒนาชุมชนได้กำหนดแนวคิดพื้นฐานในการพัฒนาชุมชนไว้ชัดเจนแต่ก็ยังไม่มีส่วนที่ให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนแออัด แนวคิดเรื่องการศึกษาภาคชีวิต<sup>7</sup> (Long-Life Education) ได้ระบุไว้

<sup>7</sup> การศึกษาภาคชีวิตเป็น 1 ใน 9 แนวความคิดพื้นฐานในการพัฒนาชุมชนของสำนักพัฒนาชุมชนที่ประกอบด้วย ความช่วยเหลือตนเอง ความคิดริเริ่มของชุมชน ความต้องการของชุมชน ความสมดุลในการพัฒนา การศึกษาภาคชีวิต การพัฒนาแบบเบ็ดเสร็จ หลักประชาธิปไตย การใช้ประโยชน์จากผู้นำท้องถิ่น และการมีส่วนร่วม

<sup>6</sup> Freud, 1949 อ้างใน สุรางค์ ไคว์ตระกูล. 2544 : 32 - 36

ว่า ควรให้การศึกษากับประชาชนทุกเพศทุกวัยอย่างต่อเนื่อง โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยการเสริมสร้างความรู้ ทักษะและประสบการณ์ให้สามารถปรับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างเหมาะสม มีการดำรงชีวิตที่ดีขึ้นจากเดิม สามารถทำตัวให้เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและสังคม

การศึกษาภาคชีวิตดังกล่าว จัดเป็นการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนที่สำคัญ แต่เป้าหมายของแผนพัฒนากรุงเทพมหานครฉบับที่ 6 (พ.ศ.2545 – 2549) ไม่มีส่วนของการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เรื่องของการศึกษาภาคชีวิต และการใช้สถาบันครอบครัวเป็นฐานในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ให้คนในชุมชน เป้าหมายทั้งหมดเป็นการพัฒนารูปธรรม คือ พัฒนาคณะกรรมาธิการชุมชน พัฒนาคุณภาพสังคมเมือง (เช่น ตั้งศูนย์พัฒนาเด็กอ่อน จัดบริการพื้นฐาน) พัฒนาที่อยู่อาศัย พัฒนาเศรษฐกิจ (เช่น จัดให้มีตลาด ตั้งกลุ่มอาชีพ) และพัฒนาระบบการพัฒนาชุมชน (เช่น ปรับปรุงระบบการเก็บข้อมูล ตั้งศูนย์ประสานงาน)

อย่างไรก็ตาม ฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม สำนักงานเขต ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง ครอบครัวและชุมชน โดยกำหนดให้ภาระหน้าที่นี้อยู่ในกลุ่มงานสวัสดิการสังคมด้วย การดำเนินงานของหน่วยงานนี้ หากมีความมุ่งมั่น จะสามารถลดปัญหาในครอบครัวได้ไม่น้อย โดยต้องอาศัยกลยุทธ์ที่แยบยลในการแก้ไขปัญหา

### การจัดการความรู้ในชุมชนแออัด

การพัฒนากระบวนการเรียนรู้และการจัดการความรู้ร่วมกันของชุมชนที่เป็นแนวคิด เพื่อให้ชุมชนพึ่งตนเองได้ ดูเหมือนจะเป็นภาพเลือนรางเต็มที่ สำหรับชุมชนแออัดในกรุงเทพมหานคร เทคโนโลยีที่เข้ามาพร้อมกับความรู้ที่ไม่เท่ากัน กำลังจะทำให้ความเป็นครอบครัวชุมชนสลายไป จากเดิมที่คิดกันว่าชุมชนแออัดเป็นที่พักพิงของคนต่างจังหวัดที่เข้ามาทำงาน มีลักษณะความเอื้อเฟื้อของคนต่างจังหวัด ความช่วยเหลือเอื้ออาทรแบบชุมชนเกษตร แต่ระยะเวลาที่อยู่ยาวนานในเมืองหลวง ทำให้วิถีความเป็นอยู่และความสัมพันธ์ของคนแบบสังคมชนบทแปรเปลี่ยนไป ชุมชนแออัดในกรุงเทพมหานครไม่ได้มีความต้องการที่จะเป็นชุมชนแบบพึ่งพาตนเองด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบรวมกลุ่มเรียนรู้ เช่น การพัฒนาความคิดก่อนจะลงทุนทำงาน การมองตลาดใกล้ตัวก่อนพัฒนาเป็นเครือข่าย การเพิ่มรายได้ด้วยการลดรายจ่าย เพราะชุมชนแออัดเป็นการรวมตัวของคนที่อยากพึ่งแต่ไม่อยากพาใครไปด้วย

ชุมชนพึ่งตัวเองที่พบเห็นในเขตชนบทของประเทศไทย ไม่ว่าจะเป็นชุมชนไม่เรียงจังหวัดนครศรีธรรมราช ชุมชนหัวสำโรง จังหวัดลพบุรี ล้วนเป็นชุมชนที่มีทรัพยากรต่างจากชุมชนในกรุงเทพมหานคร ดังนั้นแนวคิดการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่จะเกิดประโยชน์ จึงต้องปรับให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมแบบเมืองใหม่

## ผลกระทบจากการใช้คอมพิวเตอร์ ของเด็กในชุมชนแออัด

พฤติกรรมที่เด็กในชุมชนแออัดใช้คอมพิวเตอร์มากขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งการไปเล่นเกม เริ่มส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ในครอบครัวมากขึ้น ปัญหาที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากการใช้เวลาที่มากเกินไปจนกระทั่งส่งผลกระทบต่อการทำงานที่บ้าน การเรียน และพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม

ผู้ปกครองที่อยู่ในชุมชนแออัดเห็นว่าการใช้เวลากับคอมพิวเตอร์ของเด็กมากถึงวันละ 2 – 3 ชั่วโมง ทำให้เด็กไม่ทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายในครอบครัว เช่น เลี้ยงน้อง ซักผ้า นอกจากนี้ยังส่งผลกระทบต่อการศึกษา เช่น หนีเรียน ทำการบ้านไม่เสร็จ ผลการเรียนไม่ดี ส่วนพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมที่เกิดขึ้นมากคือ การขโมยเงินพ่อแม่ผู้ปกครองเพื่อไปใช้เล่นเกมคอมพิวเตอร์ บางครั้งก็กลับบ้านดึก ไม่กลับบ้าน ในด้านของสุขภาพ ผู้ปกครองเห็นว่าเด็กมักไม่ทานอาหาร ซึ่งเกิดขึ้นจากทั้งเก็บค่าอาหารไว้เป็นค่าใช้จ่ายในการใช้คอมพิวเตอร์ และใช้เวลากับคอมพิวเตอร์มากจนลืมเวลาทานอาหาร

สิ่งที่เกิดขึ้นเหล่านี้จึงทำให้พ่อแม่ผู้ปกครองเกิดความไม่พอใจ เกิดการดุด่า ทำโทษ และความขัดแย้งต่าง ๆ ขณะที่เด็กมักจะมองว่าผู้ปกครองไม่เข้าใจในเทคโนโลยี เนื่องจากความไม่ทันสมัยของผู้ปกครอง ยิ่งทำให้ความขัดแย้งรุนแรงขึ้น

## ทางออกของช่องว่างทางเทคโนโลยี ในครอบครัว

หากพิจารณาการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในชุมชนแออัดอย่างถ่องแท้แล้วจะพบว่า นอกจากแนวทางการศึกษาตลอดชีวิตของทางการแล้ว การทำให้ประชาชนได้รู้เท่าทันเทคโนโลยีอย่างเร่งรัดน่าจะเกิดประโยชน์แก่การค้นคว้า แนวทางในการลดปัญหาครอบครัวที่เกิดจากการเข้าถึงเทคโนโลยีอย่างไม่ยั้งคิดของเด็ก และการเปิดรับเทคโนโลยีด้วยความไม่เข้าใจของผู้ปกครอง จึงน่าจะมีทางออกดังนี้

ประการแรก เนื่องจากในชุมชนแออัดมีคนจำนวนมากที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์โดยตรงจากเทคโนโลยีสารสนเทศหรือคอมพิวเตอร์ในการอยู่ร่วมกันในชุมชน จึงควรทำให้คนกลุ่มนี้มีความรู้ความเข้าใจในด้านประโยชน์ของคอมพิวเตอร์ และเหตุผลที่คนบางคนต้องใช้คอมพิวเตอร์ด้วย ดังนั้นจึงควรจัดการให้ความรู้กับกลุ่มคนทั่วไปที่ไม่ได้ใช้เทคโนโลยีเช่นกัน การให้ความรู้ระดับนี้เป็นระดับการรับรู้ (Awareness) เพื่อลดปัญหาความขัดแย้งในชุมชน โดยเฉพาะในครอบครัวที่คนรุ่นใหม่มองรุ่นพ่อแม่ปู่ย่าตายายว่า ไม่มีความรู้ไม่เข้าใจโลกปัจจุบัน การที่พ่อแม่ผู้ปกครองได้รู้จักบ้าง จะทำให้สามารถพูดคุยกับลูกหลานได้ด้วยภาษาเดียวกันมากขึ้น และทำให้เด็กยอมรับผู้ปกครองมากขึ้นด้วย

อีกประการหนึ่งคือ การให้หลักคิดแก่กลุ่มเด็กที่ใช้คอมพิวเตอร์จะเป็นประโยชน์มากขึ้น เพราะแม้ความสนใจเทคโนโลยีเป็นสิ่งที่ช่วยในการพัฒนา แต่ก็ควรอยู่ภายใต้การ

รู้จักแยกแยะคุณโทษ รัฐบาลควรณรงค์ให้เด็กที่ใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ รู้จักประโยชน์และพิษภัยที่เกิดจากการใช้ และรู้จักที่จะยอมรับความสามารถของพ่อแม่ผู้ปกครองที่สามารถเลี้ยงดูครอบครัวมาได้โดยไม่ต้องพึ่งพาเทคโนโลยี แม้จะอยู่ในสภาพที่ลำบากกว่าแต่ก็มีความเข้มแข็งทางจิตใจในการช่วยเหลือตนเองมากกว่า

การใช้คอมพิวเตอร์ในชุมชนแออัดนั้น แม้จะดูว่าเป็นสิ่งที่ขัดแย้งกับสภาพเศรษฐกิจและสังคม แต่ก็ไม่ควรขัดขวาง เพราะการใช้นั้นช่วยพัฒนาการคิด และทำให้เด็กสนใจจะ

เรียนรู้เรื่องราวต่าง ๆ ได้ แต่ควรอยู่ภายใต้การใช้ความคิดเป็น การคิดเป็นของเด็กนั้นอาศัยพ่อแม่ผู้ปกครองและครูในการทำหน้าที่สอนให้เด็กรู้จักแยกแยะ ซึ่งเป็นหน้าที่สำคัญของสถาบันพื้นฐานของสังคมคือครอบครัว ครอบครัวที่ขาดการทำหน้าที่ในการอบรมจึงนำไปสู่ความวิบัติของการพัฒนา ในชุมชนแออัดที่ครอบครัวต้องทำหน้าที่ทางเศรษฐกิจก่อนการอบรมนั้นจึงจำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลืออย่างทันที่ เพราะการพัฒนาเด็กให้คิดเป็นมีความสำคัญกว่าการให้เด็กใช้คอมพิวเตอร์เป็นอย่างไร้ความคิด

### บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2537). *หน้าที่และมารยาทในสังคมของสมาชิกในครอบครัวที่พึงปฏิบัติต่อกัน*. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- นิตยา หัตถสินโยธิน (แปล). (2537). *สร้างพลังการเรียนรู้*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ ธีญาพัลลิกซ์.
- วรรณรัตน์ รัตนวรงค์. (2547). *เกมออนไลน์กับสัมพันธภาพในครอบครัว : กรณีศึกษาในชุมชนแออัดแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร*. การประชุมสัมมนาทราวดีวิจัย ครั้งที่ 4, สถาบันราชภัฏเพชรบุรี, 16 – 17 กรกฎาคม 2547.
- วิริดา พูลสุข ปุสดี มอนซอน และ วิษณุ ศรีทะวงศ์. บัญชีชีวิต เครื่องมือในการสร้างกระบวนการเรียนรู้และจัดการความรู้ร่วมกันของชุมชน. *การจัดการความรู้ในชุมชน การทำบัญชีชีวิตประชาคมพุทธมณฑล* (เยาวรี เจริญสวัสดิ์. บรรณาธิการ). กรุงเทพฯ : พี.เอ.ลีฟวิ่ง.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2544). *สังคมวิทยาครอบครัว*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สิริลักษณ์ แก้วคงยศ. (2533). *ชุมชนแออัดตะกอนบางกอก*. กรุงเทพฯ : รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์.
- สุรงค์ ไคว้ตระกูล. (2544). *จิตวิทยาการศึกษา*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- โสภา ชปิลมันท์ และคณะ. (2534). **รูปแบบครอบครัวไทยที่พึงปรารถนาในสังคมเมืองในประเทศไทย**. รายงานการวิจัย สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2537). **รายงานการสำรวจลักษณะทางประชากรและสังคมของชุมชนแออัดในกรุงเทพมหานคร พ.ศ.2537**.
- \_\_\_\_\_. (2541). **การสำรวจลักษณะทางประชากรและสังคมของชุมชนแออัดของจังหวัดในภาคต่าง ๆ พ.ศ. 2541**.
- สำนักพัฒนาชุมชน. (2544). **คู่มือปฏิบัติงานด้านการพัฒนาชุมชนกรุงเทพมหานคร**. กรุงเทพฯ : วีระรินทร์.
- อคิน รดีพัฒน์. (2536). **ชีวิตและจุดจบของสลัมกรุงเทพฯ แห่งหนึ่ง**. กรุงเทพฯ : มูลนิธิภูมิปัญญา.
- \_\_\_\_\_. (2542). **ชุมชนแออัด : องค์กรความรู้กับความเป็นจริง**. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.